

A woman with long, wavy brown hair is shown from the chest up, her face partially obscured by her hand. She is in a field of green foliage and small pink flowers. The background is softly blurred, creating a dreamy atmosphere. The text is overlaid on the image.

CLEMENS WISSE

Bloemen
voor een
boerendochter

Roman

BLOEMEN VOOR EEN BOERENDOCHTER

Van Clemens Wisse verschenen bij
Uitgeverij Zomer & Keuning onder andere:

Hoeve De Dageraad

Mooie Maartje van de molen

De jonge weduwe van Reggezate

Het dagboek van de boerin

Het wasmeisje van Zuiderhoeve

Clemens Wisse

*Bloemen voor een
boerendochter*

Uitgeverij Zomer & Keuning

ISBN 9789401910804
ISBN e-book 9789401910811
NUR 344

© 2017 Uitgeverij Zomer & Keuning
Postbus 13288, 3507 LG Utrecht

Omslagontwerp Liesbeth Thomas, t4design

www.zomerenkeuning.nl

Alle rechten voorbehouden

1

‘Hein Voerman is een kleine boer met een grote mond,’ zeggen de bewoners van Ringedam, een boerendorp aan het riviertje de Ringe.

Hein staat in het dorp nou niet bepaald bekend als een sympathieke kerel, integendeel. Het is een hork van een vent, die met zijn vrouw Kee op de Stobbenhof boert.

Dat ondervindt de knecht Piet Kleiweg bijna dagelijks, maar Piet is geen opstandig type en loopt, zo men wel zegt, voortdurend ‘in de kleine steentjes’.

Piet woont met zijn vrouw Sien en drie kinderen in het daggeldershuisje van de hoeve. Het is in huize Kleiweg geen vetpot. Alle mogelijkheden om geld te verdienen of kosten uit te sparen zijn welkom. Sien helpt de boerin elke ochtend bij het spoelen van het melkgerei, het kaasmaken en ’s maandags bij de was. Geen geringe opgave als je zelf een man en drie kinderen te verzorgen hebt. Maar Sien is hoogzwanger van haar vierde kind, en dokter Zuidveld heeft gezegd dat ze zich in haar toestand niet te veel mag inspannen en zeker niet te zwaar mag tillen. Het zware werk dat Kee Voerman van haar verlangt, kan ze niet meer verrichten, en het lichtere werk heeft de boerin voor zichzelf gereserveerd.

‘We moeten het eens hebben over mijn werk op de Stobbenhof, Piet,’ zegt Sien op een voormiddag tegen haar man. ‘Tot nu toe heb ik me van de waarschuwingen van de dokter niet zo veel aange-trokken, maar ik kan het werk dat Kee mij opdraagt niet langer doen. Ik wil een gezond kindje krijgen en er zelf ook niet aan onderdoor gaan. Wil jij de boerin informeren?’

‘Ik wil natuurlijk ook niet dat ons kindje of jou iets overkomt, maar jij kent de boerin en je weet dus bij voorbaat dat ze dwars gaat.’

‘Dat weet ik, jongen, maar we moeten haar reactie maar over ons heen laten komen. Ze zal niet meteen met een bak eieren voor de deur staan.’

‘Nee, dat denk ik ook niet. Hein is een hork, maar Kee is geen haar beter. Ze mag voor mijn part op haar kop gaan staan, maar jij

doet dat zware werk voorlopig niet meer.'

'Als de kleine er is, zullen we wel zien hoe ik me voel en wanneer ik haar weer zal kunnen helpen.'

'Ik zal de boodschap overbrengen, schat, maar eerst duik ik een klein uurtje de bedstee in voor mijn middagdutje. Er zal van slapen trouwens niet veel terechtkomen, want ik moet goed overdenken hoe ik het zal zeggen.'

'Nou, sterkte dan, maar laat je rust niet te veel verstoren door de reactie van dat nare mens.' Sien kent haar man, ze weet dat hij een erg zacht karakter heeft en, in tegenstelling tot zijn moeder, niet goed van zich af kan bijten. Daarom ook houdt ze zo veel van haar goeie lobbies. Met haar schoonmoeder Hes Kleiweg kan ze minder goed overweg. Gelukkig heeft Piet het karakter en de aard van zijn vader, met hem heeft ze het altijd goed kunnen vinden. Helaas is hij enkele jaren terug overleden en is opoe Hes bij haar dochter Fie ingetrokken.

Met het lood in zijn schoenen – of liever gezegd in zijn klompen – gaat Piet die middag na zijn middagdutje terug naar de Stobbenhof, en hij treft Kee in het achterhuis.

'Je zult het voorlopig zonder de hulp van Sien moeten doen, Kee,' zegt hij met niet al te veel overtuiging.

'Waarom dat, Piet?' Kee staat met de handen in haar zij en kijkt hem met een wat agressieve blik aan.

'Het zal je toch niet ontgaan zijn dat Sien min of meer op haar laatste benen loopt, om het zo maar eens te zeggen. De dokter denkt dat het een zwaar kind wordt en heeft haar aangeraden geen zwaar werk meer te doen vóór de geboorte van de kleine.'

'En trekt zij zich de waarschuwing van de dokter aan?'

'Tot nu toe niet, maar het gaat gewoon niet meer, Kee.'

'Slap geklets, Piet. Mijn eigen moeder stond een dag voor de geboorte van haar achtste kind nog achter de kaaspers en liep met kaasvaatjes te sjouwen. Laat je toch niks wijsmaken, man!'

Piet zou willen zeggen dat haar moeder ongetwijfeld goed doorvoed was, maar dat dat bij zijn Sientje niet het geval is. In huize Kleiweg is schraalhans keukenmeester, en een moeder spaart dan

al gauw het eten uit haar eigen mond om haar kinderen te kunnen voeden. Maar hij houdt zijn mond erover.

‘Ik zal er met Sien over praten,’ zegt hij ten slotte met een bedenkelijk gezicht, en dat ziet Kee.

‘Als ze voet bij stuk houdt, stuur je je oudste dochter maar.’

‘Jaantje?’

‘Ja, wie anders?’

‘Maar dat is nog een kind, ze is nog maar net van school. Ze verdient een paar centen als kindermisje bij de vrouw van professor Kortman.’

‘Is ze daar voor hele dagen?’

‘Nee, alleen ’s middags. In de morgen helpt ze Sien.’

‘Die hulp heeft Sien niet meer nodig als ze te beroerd is om mij te helpen.’

‘Ze is niet te beroerd, Kee, het gaat gewoon niet meer. Maar ik zal er met Sien en Jaantje over praten. Je mag gerust weten dat ik er zelf moeite mee heb Jaantje het zware werk hier te laten doen.’

‘Jij met je Jaantje. Je hebt gelijk dat ze jong is, maar het is een stevige meid en ik heb echt geen medelijden met haar. Toen ik net van school kwam, moest ik thuis ook melkgerei spoelen en de zware emmers op het afdruiptrek zetten. We konden toen een meid uitsparen, want mijn vader was geen grote boer.’

‘Als jij er te beroerd voor bent, dan moeten we Jaantje maar sturen, is het commentaar van Kee, Sien.’

‘Wat is dat toch een vreselijk mens, Piet! Nooit ben ik ergens te beroerd voor geweest, en dat weet Kee donders goed.’

‘Kee denkt alleen aan zichzelf, Sien. Maar wat moeten we nou?’

‘Ik heb er erg veel moeite mee om Jaantje mijn taak daar te laten overnemen, Piet. Kunnen wij dat het kind wel aandoen? Ze heeft het nu erg naar haar zin bij mevrouw Kortman, maar als zij ’s morgens dat zware werk op de Stobbenhof moet doen, dan vraag ik me af of ze ’s middags wel fit genoeg zal zijn om naar Ringezicht te gaan. In de villa is genoeg ruimte om de kindertjes bezig te houden, en als het mooi weer is, schijnt het daar buiten ook een soort paradijsje te zijn. Op een kindermisje dat te moe is om dat alle-

maal op te brengen, zit mevrouw Kortman waarschijnlijk ook niet te wachten.’

‘Dan moet ze dat baantje bij mevrouw Kortman maar laten schieten, Sien. Het heeft weinig zin om Kee Voerman tegen de haren in te strijken. We mogen dat lieve kind niet afmatten met een dagtaak die voor een volwassene nog te zwaar is.’

‘Dus jij vindt dat we de boerin haar zin moeten geven.’

‘Ik weet het niet, schat. Laten we het Jaantje zelf maar vragen.’

Dat de boerin van de Stobbenhof extra hulp nodig heeft, staat vast. Dat zij zuinig aan moet doen ook. Hein Voerman is een kleine boer. Met veertien koeien, wat pinken, varkens en schapen kan hij geen bokkensprongen maken. Kee moet het werk zien te klaren met de oude meid Gree Zeldenrust, die steeds stijver wordt in de botten. Het zware werk moet zij overlaten aan Sien, maar die kan met haar dikke buik niet veel meer aan. Gree weet dat Sien vroeg of laat zal moeten afhaken, en wat er dan moet gebeuren weet zij niet. Als Kee geen vervangende hulp wil aannemen, zal zij er zelf wat steviger tegenaan moeten. Ze werkt al vele jaren op de Stobbenhof en ze weet dat Kee liever lui dan moe is.

‘Dat was me het middagje wel,’ zucht Jaantje als ze thuiskomt van haar dienstje op Ringezicht. ‘Mevrouw had enkele vriendinnen op bezoek, en naast het bezighouden van de kinderen moest ik ook voor de thee zorgen.’

‘Ben je moe?’ Sien kijkt haar dochttertje met gefronste wenkbrauwen aan.

‘Welnee, maar ik moest mijn aandacht verdelen tussen de kinderen en de visite van mevrouw.’

‘Zou jij dat dienstje willen missen, Jaantje?’

‘Nee, natuurlijk niet, want ik heb het daar naar mijn zin en ze zijn er allemaal erg aardig voor me. Maar waarom vraag je dat, moe?’

‘Je vader en ik hebben het er erg moeilijk mee, lieverd, maar de boerin van de Stobbenhof zet ons het mes op de keel.’

‘Hoezo?’

‘Pa heeft gezegd dat ik met mijn dikke buik niet langer in staat

ben 's morgens op de hoeve het gebruikelijke zware werk te doen, en nu wil ze dat wij jou in mijn plaats sturen.' Sien kijkt haar meisje met een verontschuldigende blik aan.

'En wat hebben jullie besloten?'

'Nog niks, we willen eerst weten hoe jij erover denkt.'

'Maar als ik 's morgens ga helpen op de Stobbenhof, dan zit jij hier zonder hulp.'

'Dat klopt. Aardappelen schillen en koken lukt nog wel, maar aan bukkend werk waag ik me niet meer. Jij zult dat werk dan van mij moeten overnemen, zoals je nu al doet. Al met al wordt dat te veel, kindje. Ik ken Kee en ik vrees dat er nare dingen gebeuren als we haar haar zin niet geven.'

'Wat voor nare dingen dan?'

'Zoals je weet, krijgen we elke dag drie liter melk, af en toe wat turf en cokes en als het geriefbos bij de hoeve gekapt wordt, is een deel van het hout voor ons. Ik zie haar ervoor aan dat ze daarmee stopt als we haar haar zin niet geven, en wat moeten we dan? Geld voor melk en brandstof hebben we niet.' De ogen van moeder Sien worden vochtig en Jaantje slaat haar armen om haar heen.

'Maar alles is toch maar tijdelijk, moe! Eén à anderhalve maand na de geboorte van ons kindje kun je wellicht je werk op de hoeve alweer hervatten.'

'Dat weet ik wel, schat, maar als jij je dienstje bij mevrouw Kortman houdt, betekent het dat je je minstens zes weken moet afbeulen.'

'Dat valt wel mee, hoor! Ik kan wel tegen een stootje en ik kom die zes weken wel door, maak je nou maar niet zo van streek. Mijn dienstje bij mevrouw Kortman opzeggen doe ik niet. Ik word er gewaardeerd en met zoon Bas, die mijn leeftijd heeft, en de twee jaar oudere zus Toos kan ik het ook goed vinden. Van de professor mag ik af en toe in de kassen die bij Ringezicht staan, een kijkje nemen, en dan plukken we voor mevrouw Kortman een mooi boeket bloemen. Dat wil ik niet missen, moe. Laat pa maar tegen de boerin zeggen dat ik vanaf morgen je taak zal overnemen.'

En zo komt het dat Jaantje de volgende morgen in het boenhok van de Stobbenhof zingend het melkgerei staat te spoelen. Ze is lid

van het zangkoor Bel Canto en zingen is haar lust en haar leven. Ook op Ringezicht zingt ze met mevrouw Kortman soms een duet, en dan hebben ze samen de grootste lol.

De oudste zoon van Piet en Sien Kleiweg is Koos. Hij is twee jaar ouder dan Jaantje, en ook hij is vaak te zien in de omgeving van Ringezicht. Hij assisteert Frans Warsveld, die veel werk voor de professor in diens kassen verricht. Frans is de beste vriend van Piet Kleiweg. Ze zijn even oud en kennen elkaar al vanaf de schoolbanken. Frans woont in zijn eentje in een dijkhuisje, dat door zijn vader eigenhandig gebouwd is. Vader Warsveld was knecht bij de plaatselijke timmerman/aannemer en kende zijn vak.

De ouders van Frans zijn inmiddels overleden en zijn broer en zusters zijn getrouwd en wonen elders. Hoewel Frans recht van lijf en leden is, prakkiseert hij er niet over om te trouwen.

Koos Kleiweg is graag bij Frans. Hij helpt hem bij de verzorging van het kleinvee en is de beste maatjes met de hond Caro, die af en toe de grote toom kippen de stuipen op het lijf jaagt. Frans zelf is erg gesteld op Koos, en dat laat hij merken als hij bij zijn grote vriend op bezoek gaat.

‘Hallo Frans,’ zegt Piet als zijn vriend met zijn forse gestalte in het deurgat van het daggeldershuisje staat. ‘Het is alweer een poosje geleden dat we samen het meer op gingen. Heb je het tegenwoordig zo druk?’

‘Ik verveel me niet, Piet, en Koos houdt me gezelschap.’

‘Ook bij de professor,’ vult Koos trots aan.

‘Hij wordt zelf al een kleine professor, hè Koos?’

Koos lacht maar eens. Hij is graag in de kassen van Kortman, die hoogleraar biologie aan de universiteit van Leiden is. Bovendien heeft de prof een belangrijke bestuursfunctie bij de Hortus Botanicus in de sleutelstad. Ook daar doet Frans allerlei klussen voor de professor, en Koos mag hem erbij helpen.

‘In de Hortus Botanicus in Leiden is het zó mooi, pa,’ zegt Koos enthousiast.

‘Dus je helpt Frans nog liever daar dan in de kassen van Ringezicht?’ veronderstelt Piet en Koos knikt heftig.

‘De studenten die ik in de Hortus tegenkom, ontmoet ik ook vaak in de kassen van Ringezicht.’

‘Ja, Koos is erg leergierig. Hij kent al een heleboel plantensoorten, en niet alleen de Nederlandse namen, maar hoewel hij zijn tong er vaak over breekt, ook de Latijnse namen. Je onthoudt ze ook, hè Koos?’

‘Weet je hoe een gewone paardenbloem in het Latijn heet, pa?’

‘Al sla je me dood, jongen,’ lacht Piet.

‘Een paardenbloem is een *taraxacum officinale* en een brandnetel *urtica dioica*.’

‘En een klaproos?’ wil moeder Sien weten.

Koos graaft diep in zijn geheugen en zegt: ‘*Papaver dubium*.’

‘Jij wordt nog een geleerde bol, zeg!’

‘En weet je dat je bepaalde bloemen ook kunt eten, moe?’

‘Ajakkas, dat doe je toch zeker niet!’ Sien griezelt bij de gedachte dat ze bloemen zou moeten eten.

‘Wat doe je als de dokter het je in jouw positie voorschrijft?’ vraagt Frans lachend op de dikke buik van Sien wijzend.

‘Dat doet dokter Zuidveld niet,’ weet Sien zeker.

‘Maar je bent niet vies van een maaltje vis, neem ik aan.’

‘Heb je vis bij je, Frans?’

‘Ik ga morgen weer het meer op en ik geef Koos dan wel een maaltje mee.’

‘Mag ik mee, Frans?’ vraagt Koos. Met Frans is altijd wel wat te beleven, en fuiken lichten op het meer is wel het spannendst.

‘Omdat jij het bent,’ lacht Frans.

Het is de volgende dag windstil en het meer ligt er glad als een spiegel bij. Om de vis levend te houden, heeft Frans een vaste bun in zijn roeiboot. Die bun doet ook dienst als opslag voor paling als hij gaat peuren. Maar vandaag gaat hij de fuiken lichten die hij gisteren gezet heeft. Frans is een manusje-van-alles en pakt alles aan waar hij een paar centen mee kan verdienen. Mevrouw Kortman behoort tot zijn vaste klanten en ze betaalt een goeie prijs voor de vis, vooral paling is haar lievelingskostje. ‘Rijkeluieten’ vindt Frans, maar hij is er zelf ook niet vies van.

Behalve Koos is ook de herder Caro mee. Hij staat als een soort boegbeeld voor in de boot en spitst zijn oren bij elk opspringend visje. Hij maakt jankende geluidjes, maar hij waagt het toch niet in het water te springen om de visjes te pakken.

Frans heeft in totaal zes fuiken gezet. In de eerste fuik zit wat witvis, waarvan hij de helft teruggooit. Enkele grotere vissen gooit hij in de bun. De tweede fuik levert een verrassing op. Er zitten, behalve het kleine spul, ook drie vette palingen in.

‘Die zijn voor je moeder, Koos,’ belooft hij.

In de overige fuiken zit wel vis, maar geen vette paling meer. Alle fuiken worden opnieuw gezet.

‘Ik heb vette paling voor je, moe!’ roept Koos al voor hij goed en wel binnen is. ‘Frans heeft ze al schoongemaakt en hij heeft er nog een kluit boter bij gedaan ook.’

‘Dat wordt smullen, jongen.’

‘Maar je moet ze zelf opeten, hoor! Frans zegt dat paling goed voor je is.’

‘Toch denk ik dat jij en de anderen ook wel een stukje lusten.’

Als Piet thuiskomt, loopt het water hem in de mond als hij de lucht van gebakken paling in zijn neus krijgt. Koos vertelt enthousiast over het lichten van de fuiken, en als moeder met het ‘rijkeluiseten’, zoals Frans het noemt, binnenkomt, krijgen ze er allemaal een portie van.

‘Ik hoop binnenkort ook weer eens met Frans het meer op te kunnen gaan,’ zegt Piet. ‘Toen Frans hier gisteren was, zei ik nog dat het alweer een poos geleden is. Het was niet alleen leuk, maar ik kwam nooit met lege handen thuis, hè Sien?’

‘De goeie ouwe tijd,’ mijmert Sien. De zorgen van de laatste weken drukken zwaar op haar. De naderende bevalling, de starre houding van de boerin van de Stobbenhof en de roofofbouw op Jaantje.

Maar Jaantje zelf slaat zich er wel doorheen, zoals ze zelf zei. Met de oude meid Gree Zeldenrust kan ze het goed vinden, maar de boerin vindt ze maar een zeur. Als ze zingend haar werk doet, heeft Kee daar ook al iets van te zeggen.

‘Dat gegalm op mijn nuchtere maag werkt op mijn zenuwen,’ zegt ze en dan gaat bij Jaantje de lol er al gauw vanaf.

‘Je moet je van Kee niks aantrekken, Jaan,’ zegt Gree. ‘Dat doe ik ook niet.’

‘Maar jij bent veel ouder dan de boerin, en ik heb allang gemerkt dat ze ontzag voor jou heeft.’

‘Dat is zo en dat komt omdat ik meer dan veertig jaar geleden door haar schoonmoeder ben aangenomen. Hein was toen nog niet eens geboren en zij natuurlijk ook niet.’

‘Vind jij het wel leuk als ik zing tijdens het werk?’

‘Natuurlijk vind ik dat leuk. Je bent hier ’s morgens het zonnetje in huis en Kee zou met je mee moeten zingen, maar die drinkt ’s morgens kennelijk een fles azijn leeg.’

Ze moeten er beiden om lachen, en dan vertelt Jaantje dat ze met mevrouw Kortman soms duetten zingt.

‘Moet je daar ook wel zwaar werk doen, Jaan?’

‘Nooit. Ik ben aangenomen als kindermisje, en voor de was en het schoonhouden van de villa komt er twee keer per week een werkvrouw.’

‘Maar ik heb begrepen dat je voordien ook nog je moeder moet helpen.’

‘Dat duurt nog hooguit tot zes weken na de bevalling, Gree, en dat houd ik wel vol, hoor!’

‘Dus je baantje bij de professor geef je niet op, neem ik aan. Toen ik je vader erover sprak, had die nog zijn twijfels.’

‘Nee, ik blijf daar, Gree. Met de kindertjes ga ik, als het mooi weer is, vaak naar buiten en daar zijn altijd studenten. Vooral in de kassen.’

‘Laten die je wel met rust? Ik vertrouw die rijke jongetjes niet zo.’

‘Wees gerust, Gree. Ze fluiten me na en maken grappen, maar ik heb echt geen last van ze.’

‘Kijk toch maar uit, meissie, want je ziet er voor je leeftijd wel heel erg goed uit.’

‘Als ik risico zou lopen, dan zijn vaak mijn broer Koos en Frans Warsveld in de buurt om me te beschermen. Koos kan heel goed met de studenten overweg, en hij is er trots op dat hij zó van hun

kennis profiteert dat hij al de Latijnse namen van veel planten weet. We hebben er thuis om gelachen.' Dat doet ze nu met Gree ook, maar de boerin heeft het daar niet zo op.

'Er moet niet alleen gelachen, maar ook gewerkt worden, hoor!' snauwt ze.

'Doe niet zo zuur, Kee,' sneert Gree terug. 'Wees blij dat er hier weer wat leven in de brouwerij is. Het werk lijdt er echt niet onder, als je daar soms over inzit. Als jij ten opzichte van Jaan de kinderbeul wilt uithangen, dan ga je je gang maar, ik doe daar niet aan mee.'

Jaantje durft zelf niks te zeggen, maar ze moet inwendig lachen om de rake opmerkingen van Gree. Dat kan die zure boerin alvast in haar zak steken.

'Was het zwaar, kindje?' vraagt moeder Sien bezorgd als Jaantje terugkomt van de hoeve. Ze kan met haar dikke buik het zware werk onmogelijk zelf meer doen, maar toch gaat het haar aan het hart dat haar kleine meid nu samen met Gree het werk moet zien te klaren.

'Maak je daar nou maar geen zorgen om, moe. Het spoelen van het melkgerie is niet zo zwaar, en als ik de melkemmers op het druiprek moet zetten, dan helpt Gree me een handje.'

'Kan ze dat nog?'

'Als we het samen doen, is het echt niet zo zwaar. Ik ben trouwens blij dat Gree me een beetje helpt, niet voor de hulp alleen, maar ze is erg aardig en neemt het voor me op als de boerin naar doet.'

'Wat doet de boerin dan?'

'Die begint te zeuren als ik onder het spoelen zing. Het werkt op haar zenuwen, zegt ze.'

'Vindt Gree het wél leuk?'

'Ja, ze zegt tegen de boerin dat ze blij moet zijn dat er weer wat leven in de brouwerij is en dat het werk er niet onder lijdt. Ze schold haar ook nog uit voor kinderbeul.'

'Gree durft alles tegen Kee te zeggen.'

Piet, die komt eten, vangt de laatste woorden van Jaantje op en

bevestigt wat hij hoort. ‘Gree werkte al op de Stobbenhof toen Hein nog geboren moest worden. Ze vertelde me eens dat Heintje als kind nog meer aan haar hing dan aan zijn eigen moeder. Hoewel hij gekscherend over “ons krakende meubelstuk” praat, zou hij haar voor geen goud willen missen. Kom niet aan Gree, want dan kom je aan hem, en dat geldt ook voor Kee.’

‘Dus een beetje gevoel heeft die norske boer volgens jou wel,’ meent Jaantje.

‘Wat zal ik zeggen? Het is meer een soort moederliefde, want als hij zich omdraait, kan hij iemand verrot schelden.’

‘Het kan niet lang meer duren, vrouw Kleiweg,’ zegt dokter Zuidveld als hij voor een routinecontrole langskomt. ‘Zeg maar tegen je man dat hij bijtijds de vroedvrouw moet waarschuwen, want als ik me niet vergis, wordt het een zwaar kind.’

De dokter krijgt gelijk, want nog geen week na zijn bezoek voelt Sien op een nacht de weeën en moet de vroedvrouw gehaald worden.

‘Word toch wakker, Piet!’ Ze weet dat haar man elke morgen vroeg op moet en dat hij na een drukke werkdag slaapt als een os. Ze schudt zijn arm en roept: ‘Je moet Dora halen, Piet!’

Piet schrikt, maar hij is dan meteen klaarwakker, want hij houdt er al enkele dagen rekening mee dat hij naar Dora moet. Van Hein Voerman heeft hij toestemming paard en tilbury te gebruiken.

Het inspannen van het paard voor de tilbury is voor Piet een routineklus, dus is hij tien minuten na het dringende verzoek van Sien al onderweg.

Dora Bregman is een al wat oudere vroedvrouw met veel ervaring. De dorpelingen hebben dan ook al jaren het volste vertrouwen in Dora, en ze zijn van mening dat zij meer verstand van bevallingen heeft dan alle dokters bij elkaar.

Toch denkt Dora daar zelf anders over. Zij houdt contact met dokter Zuidveld over aanstaande geboorten, en tijdens haar laatste gesprek met hem hoorde ze dat Sien Kleiweg een zware bevalling te wachten staat.

‘Waarom moeten vrouwen toch altijd midden in de nacht beval-

len?’ bromt ze, maar ze is wel al vlug klaar om met Piet mee te gaan. ‘Als je mij bij Sien hebt afgeleverd, moet je maar meteen doorrijden naar dokter Zuidveld,’ zegt ze. Piet schrikt daarvan, want in verreweg de meeste gevallen kan Dora het in haar eentje wel af.

‘Is er dan risico bij de bevalling, Dora?’ vraagt hij bezorgd. Hij griezelt bij de gedachte dat er iets mis zou kunnen gaan.

‘Ik neem het zekere voor het onzekere, Piet, want Sien is deze keer wel erg zwaar.’

‘Heb ik wel tijd om nog even mee naar binnen te gaan, Dora? Ik wil wel graag weten hoe het nu met haar gaat, en als je wilt mag je Jaantje wel wakker maken, hoor!’

Als Dora knikt, loopt hij even mee naar binnen en hij constateert tot zijn opluchting dat er nog niks veranderd is.

‘Ga maar, Piet, ik red het hier wel.’

Dokter Zuidveld is het gewend bij nacht en ontij uit bed gehaald te worden, maar deze nacht is het wel heel erg. ‘Het is me het nachtje wel, Kleiweg. Tegen middernacht werd ik bij een stervende geroepen, en paradoxaal genoeg nu enkele uren later bij een bevalling, maar zo is het leven: de een gaat en de ander komt. Als ik met jou meerijd op de tilbury en je brengt me ook weer terug, dan hoef ik niet in te spannen en verliezen we ook geen tijd.’

‘Tijd verliezen is het laatste wat ik wil, dokter, dus stap maar op.’

‘Het wordt je vierde, hè?’

‘Ja, en bij de vorige drie kon Dora het alleen af, maar nu moet ik voor alle zekerheid u ophalen.’

‘Ik denk dat Dora het nu ook wel alleen af zou kunnen, want zij kent haar vak als geen ander, maar het is goed dat zij geen risico wil nemen.’

‘Zijn er risico’s, dokter?’

‘Aan elke bevalling kleven risico’s, en jouw vrouw is zó dik dat ik een zwaar kind verwacht, maar bedenk dat ze in goede handen is en we elk risico zullen trachten te vermijden.’

Al pratende zijn ze flink opgeschoten. Dora, die de tilbury heeft horen naderen, opent de deur en groet de dokter.

‘Hoe is het hier, Dora?’

‘Sien heeft zware weeën, de vliezen zijn gebroken en ze heeft ontsluiting, maar er komt nog niets, dokter.’

‘Dan zullen we haar een handje moeten helpen, Dora. Jou kennende heb je alles klaarstaan, zodat we meteen kunnen beginnen.’

Dora knikt en weet wat haar te doen staat. Het was al zwaar voor Sien, maar het wordt nog erger als ze de aanwijzingen van Dora en de dokter opvolgt. Haar inspanningen worden beloond, want na een klein halfuur hoort ze het bevrijdende geschrei van haar kindje.

‘Bijna tien pond, dokter,’ zegt Dora als de arts al met de hecht-naald bezig is. Beiden feliciteren zij de kraamvrouw, die uitgeput maar gelukkig ligt bij te komen.

Geroutineerd verschoont Dora het bed en dan mag Piet, die zenuwachtig en vol spanning in het huiskamertje de ontwikkelingen heeft afgewacht, binnenkomen.

‘Is alles goed, dokter?’ is zijn eerste vraag, en als die knikt, buigt hij zich over het bed, pakt de hand van zijn liefste en drukt daar een kus op. De blik in hun ogen zegt meer dan een formele felicitatie.

‘Je vrouw heeft zich kranig geweerd, Kleiweg. Hoe gaat de kleine jongen heten?’

‘Dirk, dokter, maar we zullen hem voorlopig Dikkie noemen.’

‘Voor een kanjer van bijna tien pond is dat een toepasselijke naam, Kleiweg,’ lacht de arts.

Als Piet de dokter heeft thuisgebracht, brengt hij paard en tilbury terug naar de Stobbenhof, en terwijl Dora de kinderen opvangt, gaat hij wat later dan anders melken.

‘Alles goed met vrouw en kind?’ vraagt Hein en als Piet knikt, wijst hij hem de koeien die Gree al gemolken heeft. ‘Ze heeft het een poos niet gedaan, dus moet je die koeien misschien nog even namelken.’

Als ze klaar zijn met melken, wordt het melkgerei in het boenhok gebracht en feliciteert Kee Piet met zijn vierde.

Een dag na de bevalling zit het werk voor vroedvrouw Dora erop en wordt haar taak overgenomen door opoe Hes Kleiweg, de moe-

der van Piet. Zij is weduwe en woont bij haar dochter Fie in.

De kinderen van Piet en Sien zijn niet zo op opoe Hes gesteld. Het is een 'pikvin' en ze zijn een beetje bang voor haar, vooral de kleine Gonnie. Opoe scheldt vaak op 'de jeugd van tegenwoordig', wat haar de bijnaam 'zure bom' heeft opgeleverd. Ook voor de levenswandel van Koos, de oudste zoon in het gezin, heeft ze geen goed woord over.

Als Koos thuiskomt, spaart ze hem niet. 'Wat lummel jij toch allemaal bij die scharrelaar van een Frans Warsveld? Bij die deftige professor verdoe jij ook al je tijd met de verzorging van de bloemetjes. Er zijn ook tuinders in de buurt bij wie je wat kunt verdienen, en met de verzorging van groenten en fruitplanten doe je iets nuttigs en bovendien leer je er wat van.' Ze kijkt hem met een strenge blik aan. 'Nou, wat heb je daarop te zeggen?'

'Niks, opoe.'

'Dus ik heb gelijk.'

'Zoals altijd, maar ik blijf toch nog maar even bij Frans en de professor,' lacht Koos. Hij kent zijn opoe langer dan vandaag en hij weet dat het geen zin heeft haar tegen te spreken.

'Nog brutaal ook!' moppert opoe, maar ze heeft verder geen tijd om met Koos in discussie te gaan, want de verzorging van een kraamvrouw met baby en een heel gezin eist haar volle aandacht op. Ze is de zeventig gepasseerd en is weliswaar recht van lijf en leden, maar de jaren beginnen ook bij haar flink te tellen. Ze troost zich met de gedachte dat het bakeren tijdelijk is en dat ze weer haar normale leven kan oppakken als Sien weer op de been is.

Maar er komt een kink in de kabel, want de kraamvrouw krijgt koorts en de dokter moet eraan te pas komen. Opoe moet haar geregeld te drinken geven, want ze heeft aldoor een hevige dorst. Dokter Zuidveld kijkt bedenkelijk als hij een lage en snelle pols bij Sien vaststelt.

'Is dat ernstig, dokter?' vraagt opoe en het bevreemdt haar dat de arts zijn schouders ophaalt.

'In dit stadium kan ik er niets van zeggen, vrouw Kleiweg, maar ik vind het wel zaak haar goed in de gaten te houden.'

'In welk opzicht, dokter?'

‘Als ze paarsblauwe vlekken op haar huid krijgt, moet u me onmiddellijk laten roepen, vrouw Kleiweg.’

‘Duidt dat dan op een ernstige aandoening?’

‘Ik herhaal dat ik in dit stadium geen voorspellingen kan doen, vrouw Kleiweg. Doet u wat ik zeg en laat mij dus roepen als zich de symptomen voordoen die ik noemde.’

Op weg naar huis maakt de dokter zich ernstig zorgen om de verschijnselen van vrouw Kleiweg. Ze is moeder van vier kinderen en ze heeft de bevalling van haar laatste kind goed doorstaan, maar nu steken andere problemen de kop op. Problemen die hij in zijn loopbaan vaker tegengekomen is bij kraamvrouwen, en de afloop was dan bijna altijd dodelijk. Tegen kraamvrouwenkoorts – en de verschijnselen bij vrouw Kleiweg wijzen duidelijk in die richting – is geen kruid gewassen.

Enkele dagen later staat Piet Kleiweg weer bij dokter Zuidveld voor de deur met de boodschap dat er bij zijn vrouw paarsblauwe vlekken op haar huid zijn geconstateerd.

‘Dan ga ik meteen met je mee, Kleiweg.’

‘Moet ik me zorgen maken, dokter?’

‘Voordat ik je daar iets over kan zeggen, wil ik je vrouw onderzoeken.’ Hij vindt het te cru om de eenvoudige knecht, die klaarblijkelijk zielsveel van zijn vrouw houdt, ronduit te zeggen dat hij hem geen hoop meer kan geven. Beter is het de man wat geleidelijker aan het onvermijdelijke te laten wennen.

‘Uw zoon vertelde mij dat er bij de kraamvrouw paarsblauwe vlekken op de huid geconstateerd zijn, vrouw Kleiweg. Het is goed dat u me hebt laten roepen. Ik zal haar nu onderzoeken en u daarna verdere instructies geven.’

Dokter Zuidveld gaat naar de bedstee waar Sien ligt, en ziet zelfs zonder onderzoek dat zij inderdaad aan de gevreesde kraamvrouwenkoorts lijdt. Zij kijkt hem met angstige koortsogen aan en heeft moeite met praten.

‘Ik zal je een kalmerend drankje geven, vrouw Kleiweg, en daar zul je wel wat van opknappen.’ Hij weet zelf donders goed dat het

lariekoek is, maar het zal haar doodsstrijd wat dragelijker maken.

‘Hoe is ze, dokter?’ vraagt Piet met een zorgelijk gezicht.

Ook nu wil de arts de rauwe werkelijkheid enigszins verdoezelen, en hij zegt dat hij haar een drankje gegeven heeft om te kalmeren. ‘Het lijkt me goed dat u vannacht bij haar waakt. Het kan zijn dat ze dorstig of angstig wordt, en dan is het goed als er voortdurend iemand aan haar bed is. Ik kom morgenochtend terug.’

Als de kinderen in bed liggen, waken opoe en Piet om de beurt. Sien is erg onrustig en zweetdruppels parelen op haar voorhoofd. Piet, die op dat moment de wacht houdt, tilt haar hoofd een beetje op en geeft haar te drinken, maar het slikken gaat moeizaam.

‘Is er al iets veranderd, Piet?’ vraagt opoe, die haar zoon komt aflossen.

‘Ze is erg onrustig, moe, en ze zweet erg. Ik heb haar al wat laten drinken.’

‘Ga jij maar even proberen te slapen, jongen, dan zal ik je straks wel weer roepen.’

‘Ik blijf hier, moe, want jij moet zo Dikkie een schone luiertomdoen en te drinken geven.’

Terwijl opoe even later de baby gaat verzorgen, blijft Piet alleen bij zijn lieve Sientje. Hij voelt zich machteloos als hij haar ziet lijden en maakt zich grote zorgen. Het moet wel heel ernstig zijn met zijn lieveling als er bij haar gewaakt moet worden. Met een doekje bet hij het zweet op haar voorhoofd, maar als hij dan haar sturende, niets ziende ogen ziet en haar borst niet meer beweegt, weet hij dat het afgelopen is. Zijn mooie en lieve vrouwtje is onder zijn handen gestorven.

Enkele momenten zit hij als verstard naar haar te kijken, en hij kan eigenlijk nog niet geloven dat ze niet meer leeft. Haar van pijn en koorts vertrokken gezicht is plotseling ontspannen en het lijkt of zij slaapt. Voor alle zekerheid legt hij weer zijn hand op haar borst, maar er is geen hartslag. Voorzichtig drukt hij haar starende ogen dicht en staat dan als een gebroken man op om zijn moeder te waarschuwen. Die is op dat moment bezig met kleine Dikkie, en ze schrikt als ze het vertrokken gezicht van haar zoon ziet.

‘Het is afgelopen, moe,’ zegt hij zacht, en met de handen voor

zijn gezicht gaat hij snikkend aan de tafel zitten. Zijn schouders schokken. Opoe legt de kleine vlug in zijn bedje en slaat een arm om haar kind heen.

‘Wat moeten we nou zonder Sientje, moe?’ vraagt hij snikkend.

‘Stil maar, jongen. Ik zal voorlopig haar plaats innemen.’ En daarmee toont de altijd mopperende en strenge opoe Hes zich een liefdevolle moeder voor haar kind.

‘Ga jij maar even rusten, want je bent op van de zenuwen en het verdriet. Intussen zal ik Sien wassen en afleggen.’

‘Maar het is tijd om te gaan melken, moe.’

‘Niks melken! Jij gaat naar bed, en als ik klaar ben met Sien zal ik je roepen, want dan moet je naar de dokter en meneer pastoor.’

Door alle emotie en verdriet is elke weerstand bij Piet gebroken. Hij laat zich als een kind door zijn moeder in bed stoppen, maar hij doet natuurlijk geen oog dicht.

Dat geldt ook voor Jaantje. Zij houdt het niet uit in bed en gaat naar beneden. Op dat moment is ook vader Piet op, en als hij de vragende en bezorgde blik in de ogen van zijn dochter ziet, breekt zijn hart en sluit hij haar in zijn armen.

‘Moe is vannacht gestorven, kindje.’ Hij drukt haar stevig tegen zich aan, en dan troosten zij elkaar.

‘Was je erbij toen ze stierf, pa, en heeft ze nog iets gezegd?’

‘Ja, ik was erbij en ze heeft geen doodsstrijd gehad, maar praten kon ze niet meer.’

‘Was opoe er ook bij?’

‘Nee, opoe was Dikkie aan ’t verzorgen en ze is nu bezig moe te wassen en af te leggen.’

‘Wat gaat er nu verder gebeuren, pa?’

‘Opoe heeft toegezegd voorlopig de plaats van moe in te nemen. We moeten haar daarbij maar zo veel mogelijk helpen.’

‘We moeten het Koos en Gonnie ook vertellen, pa,’ vindt Jaantje en vader Piet knikt.

‘Ik zal Koos wekken en haal jij Gonnie dan maar naar beneden.’

Als opoe klaar is met Sien, treft zij in de kleine huiskamer vier treurende en elkaar troostende huisgenoten aan. Ze slaat haar armen om de meisjes heen en probeert hen enigszins te kalmeren.

Dat doet Piet bij Koos, want de jongen is ook radeloos van verdriet.

‘Ga jij nu maar naar de dokter en de pastoor, Piet.’ Opoë Hes voelt zich vanaf dat moment verantwoordelijk voor de gang van zaken in huize Kleiweg en het is haar toevertrouwd. Vinnig en kattig op z’n tijd, maar gevoelig als het erop aankomt.

‘Ik heb het aan zien komen, Kleiweg. Gecondoleerd met het verlies van je vrouw,’ zegt dokter Zuidveld als Piet hem die morgen van het droevige feit op de hoogte stelt. ‘Kraamvrouwenkoorts is tot nu toe een ongeneeslijke ziekte. Wetenschappers zoeken naar de oorzaak en de genezing ervan, maar daar heb jij nu niks aan. Veel sterkte in de komende tijd en wees blij dat je moeder er is, want zij zal, voor zover ik haar ken, je niet aan je lot overlaten.’

‘Dat heeft ze al toegezegd, dokter.’

‘Sien is overleden, meneer pastoor,’ zegt Piet als hij bij de pastorie van de parochiekerk aanklopt.

‘God hebbe haar ziel, Piet. Zijn je kinderen thuis?’

‘Ze zijn, net als ik, allemaal overstuur, meneer pastoor. Gelukkig is mijn moeder er om ze op te vangen.’

‘Jouw moeder is geen gemakkelijke vrouw, maar in de omstandigheid waarin je nu verkeert, kun je geen betere steun vinden, maar dat weet je zelf ook wel.’

‘Mijn kinderen zijn een beetje bang voor haar scherpe tong, meneer pastoor, maar nu laat ze zich van haar goede kant zien.’

‘Ik condoleer je met het verlies van je vrouw en wens je sterkte, Piet. Ik ben er zeker van dat haar stoel al klaarstaat in de hemel. Laat dat een troost voor je zijn.’

‘Dank u voor uw bemoedigende woorden, meneer pastoor, maar ook mijn moeder en mijn kinderen zullen die graag horen.’

‘Dat spreekt vanzelf, en daarom kom ik nog deze morgen naar je huis om samen te bidden voor haar zielenrust en ook om de zaken rondom de rouwmis en de begrafenis te bespreken.’

‘Maar ik heb geen geld om extra missen voor haar te laten lezen, meneer pastoor.’

‘Jouw vrouw en godsvruchtige moeder van je kinderen heeft recht op extra missen, Piet. Ik neem de verantwoordelijkheid op

me om een klein deel van de gelden die door de rijke boeren van onze parochie voor dit doel zijn gereserveerd, te gebruiken voor Sientje Brouwer, zoals ik je vrouw als kind al kende.’

‘Dank u, meneer pastoor.’

‘Geen dank, jongen. Zeg maar tegen je moeder dat ik rond tien uur kom.’

‘Meneer pastoor komt rond tien uur, moe,’ zegt Piet als hij terugkeert van zijn bezoek aan de pastorie. ‘Hij heeft erg veel waardering voor jouw hulp.’

‘Ik zal zorgen dat er koffie is, Piet. Ga jij nou even liggen, want je ziet eruit als een geest. Ga gewoon boven op de dekens liggen en houd je kleren aan. Ik probeer mijn hoofd erbij te houden en doe jij in godsnaam hetzelfde. Als volwassenen moeten wij ons verdriet even parkeren om de kinderen op te vangen. Ik heb hen met de beste bedoelingen weer naar bed gestuurd, maar ze willen het niet.’

‘Waar zijn ze nu?’

‘In het kamertje waar Sien in de bedstee ligt. Straks komen ze haar kisten en ik wil niet dat de kinderen daarbij zijn.’

‘Ik ga niet liggen, moe, de kinderen hebben mij nu hard nodig. Ik ga naar hen toe en dan wachten we gezamenlijk de komst van meneer pastoor af.’

‘Het zijn jouw kinderen, maar pas een beetje op jezelf, jongen.’

Ja, het zijn zijn kinderen die hij snikkend in het kamertje aantreft waar hun moeder gewassen en verzorgd maar bewegingloos in de bedstee ligt.

Piet slaat zijn armen om de meisjes en trekt ook Koos naar zich toe. ‘Straks komt meneer pastoor en dan kunnen we gezamenlijk voor moeder bidden,’ zegt hij zacht. Maar dan komt opoe met dokter Zuidveld binnen en staan ze allen op.

Om het leed enigszins te verzachten zegt de dokter dat moeder er zelf niet veel weet van had toen ze stierf.

Degene die nog nergens weet van heeft en slechts een keel opzet als hij honger heeft, is Dikkie. En hij heeft vaak honger, want geitenmelk en een dotje katoen met wat suiker erin is niet erg voedzaam. Hij ontbeert de moedermelk.

Liefde en intrige op het platteland

Hoe kleiner het dorp, hoe groter de ophef wanneer er iets gebeurt. Dat is niet zo gek, want in deze kleine gemeenschap kent iedereen elkaar, wil iedereen iets van elkaar en vindt iedereen iets van elkaar. Het overlijden van Sien Kleiweg in het kraambed zet een reeks gebeurtenissen in gang die het hele dorp lijken te raken. Haar man Piet blijft achter met vier kinderen en de gemeenschap spant zich in om hem te helpen. Toch komt er ook veel neer op oudste dochter Jaantje, die al snel moet gaan werken. Maar er staan haar nog veel grotere veranderingen te wachten.

Clemens Wisse heeft al heel wat boerendochters uit zijn toetsenbord getoverd, maar hij blijft het met evenveel plezier doen. Steeds weer weet hij nieuwe verhaallijnen te bedenken zodat elke nieuwe roman toch weer verrassend is, maar natuurlijk altijd met die onmiskenbare boerensfeer.

Z&K

ISBN 978 94 0191 080 4 NUR 344

9 789401 910804

www.zomerenkeuning.nl